

УДК 023.5:005.963

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ
НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БІБЛІОТЕКАРІВ**

**ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ
ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ**

**PSYCHOLOGICAL BASES OF USING THE TECHNICAL EQUIPMENTS OF
STUDIES FOR FUTURE LIBRARIANS**

Макеєва І. І., Дніпропетровський національний університет ім. О.Гончара

Макеева И. И., Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара

Makeeva I. I., Dnepropetrovsk National University named of O.Gonchar

У доповіді висвітлюються психологічні основи використання комп'ютерної техніки в системі підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів.

В докладе освещаются психологические основы использования компьютерной техники в системе повышения квалификации сотрудников библиотек высших учебных заведений.

In the lecture psychological bases of using technical equipments in systems of improvement of librarian employees qualification in higher educational establishments' libraries are illuminated.

Ключові слова: технічні засоби, системи підвищення кваліфікації бібліотекарів, бібліотеки ВНЗ.

Ключевые слова: технические средства, системы повышения квалификации библиотекарей, библиотеки вузов.

Keywords: technical equipments, systems of improvement of qualification of librarian employees, higher educational establishments' libraries.

Об'єктивною закономірністю сучасного етапу розвитку суспільства є зростання ролі технічних засобів навчання в житті людини. Технічні засоби навчання бажано використовувати в перепідготовці бібліотекарів-початківців для інтенсифікації й підвищення ефективності навчання.

Під технічними засобами навчання (ТЗН) слід розуміти технічні пристрої, які забезпечують передусім подання навчальної інформації, контроль знань, формування практичних умінь і навичок. До них належать засоби динамічної й статичної проекції світлових і звукових зображень дійсності – кіноапаратура, магнітофони, відеоманітофони, DVD-, TV- і радіоапаратура, технічні пристрої для контролю знань, а також комп'ютерна техніка [3;10;15;10]. Як відзначив А. Даринський, у розвитку освіти дорослих, у підвищенні її якості й дієвості велику роль може зіграти включення в навчання позашкільних форм і засобів, зокрема. використання радіо й телебачення для передачі лекцій, кінодемонстрацій і консультацій на допомогу навчанню дорослих учнів [2, С.33].

Досвід використання ТЗН у навчальному процесі свідчить, що систематичне застосування їх поряд із традиційними засобами дає змогу ефективно розв'язувати такі дидактичні завдання, як забезпечення науковості навчання, його зв'язку з життям, прискорення темпу засвоєння бібліотекарями-початківцями навчального матеріалу, розвиток їх інтересів і здібностей, диференціація та індивідуалізація процесу навчання, систематичний контроль процесу, і результатів навчання.

Технічні засоби навчання класифікують за функціями та засобами впливу на бібліотекарів, які навчаються. За функціями, що їх виконують ТЗН у навчальному процесі, виділяють засоби інформації й контролю засвоєння знань, формування навичок самостійної роботи.

Прогресивна педагогіка давно довела провідну роль відчуттів у засвоєнні знань, і розробила принцип наочності (Я. Коменський, І. Песталоці, К.Ушинський) [4;12;13]. Так, К. Ушинський вважав, що наочністю називається спеціально організоване в ході навчання й підпорядковане його завданням застосування вчителем реальних об'єктів, що відтворюють деякі суттєві властивості оригіналу [13]. При цьому наочність має на меті створити в бібліотекарів, що навчаються, цілісне й чітке уявлення про предмети та явища реальної дійсності і передбачає правильне встановлення тісного зв'язку між чуттєвим і раціональним, співвідношення наочного і абстрактного, конкретного і узагальненого.

Важливою умовою ефективного використання в процесі навчання різних видів наочності є широке застосування ТЗН. Аудіовізуальні технічні засоби, поєднуючи слухові та зорові сторони об'єктів дійсності, посилюють комплексність чуттєвого їх сприймання, створюючи тим самим об'єктивні передумови для активізації процесу навчання, скорочення часу на засвоєння бібліотекарями знань. Успіх використання наочності залежить від поєднання зі словесним поясненням.

До використання наочних засобів ставляться передусім такі вимоги:

чітко визначити мету використання наочності в системі підвищення кваліфікації, допомагаючись усвідомлення й прийняття бібліотекарями цієї мети;

вести їх від зовнішнього сприймання окремих об'єктів до пізнання їхніх ознак, зв'язків та взаємозалежностей;

формувати пізнавальну активність бібліотекарів, що навчаються, організовуючи стосовно їхніх інтересів різноманітні форми самостійної роботи при використанні наочності;

забезпечувати оптимальне поєднання слова викладача й сприймання майбутніми бібліотекарями наочності.

Способи активізації пізнавальної діяльності в процесі використання ТЗН можуть бути досить різноманітними, але їх об'єднує психологічна установка особистості на сприймання. Адже зв'язок „наочність – учень” є не механічною передачею знань, не суто дидактичним відношенням між посібником і бібліотекарем, що навчається, а процесом творчим, що залежить від багатьох психологічних факторів. Так, ефективність використання ТЗН залежить від знайденого

викладачем оптимального співвідношення між навчальним змістом інформації, закладеної в технічних засобах, та можливостях її сприймання й засвоєння майбутніми бібліотекарями.

Нові форми та методи навчання переслідують, в основному, дві цілі. Перша – полегшити засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу. За даними ЮНЕСКО, при слуховому сприйнятті закріплюється 15 % мовленнєвої інформації, при зоровому – 25 % візуальної інформації, слухаючи та дивлячись одночасно, людина запам'ятовує 65 % інформації, що їй повідомляється. Друга ціль – індивідуалізація процесу навчання. Вирішити ці проблеми допомагають і сучасні мультимедійні технології.

Можна сформулювати такі переваги навчання з використанням комп'ютера:

- здійснення контролю індивідуального темпу навчальної діяльності, тому бібліотекар-початківець має можливість індивідуально переходити до наступної частини навчальної інформації, задавати швидкість подання задач і час, необхідний для їх розв'язання;
- створення для слухача можливості самостійно обирати рівень навчального матеріалу (від вищого рівня складності до нижчого і навпаки). При цьому є можливість випробувати себе на різних рівнях складності, враховуючи прогалину в засвоєнні навчального матеріалу;
- демонстрування слухачу динаміки розвитку процесів та явищ, їх перетворення, що робить інформацію наочною – носієм інформації стає візуальний образ;
- використання програм надає навчальному процесу гнучкості під час пояснення нового навчального матеріалу.

Сфера застосування комп'ютера в системі підвищення кваліфікації співробітників бібліотек ВНЗ досить широка, починаючи від управління навчальною діяльністю бібліотекарів, що навчаються, і завершуючи управління системою підвищення кваліфікації в цілому. У вузькому значенні комп'ютеризація навчання стосується лише тих сфер застосування комп'ютера, які безпосередньо пов'язані з навчанням (тестуванням, облік успішності, складання характеристик, використання комп'ютера в самостійній роботі).

У загальному вигляді можна виділити два основні напрямки застосування комп'ютера в навчальному процесі: як об'єкта вивчення й засобу навчання. Перший передбачає засвоєння знань та вмінь, які дозволяють бібліотекарям усвідомити можливості та соціальні наслідки використання комп'ютера при вирішенні різноманітних завдань. Другий напрям – комп'ютер як засіб навчання – спрямований на підвищення ефективності навчального процесу.

Ідеї загальної комп'ютерної грамотності з'явилися порівняно давно, але щоб вони стали реальністю, необхідні відповідні передумови: соціально-економічні, технічні та науково-педагогічні [1;7;11]. Необхідна, по-перше, усвідомлена потреба в тому, щоб усі члени суспільства мали комп'ютерну грамотність, по-друге, відповідні технічні засоби повинні бути доступні для широкого застосування як за своїми техніко-економічними даними, так і з погляду рівня підготовки, яку потрібно мати для роботи з ними. Необхідна наявність математичного забезпечення, що орієнтоване на осіб без спеціальної підготовки в галузі обчислювальної техніки та програмування. По-третє, необхідні психолого-педагогічні знання про те, як організувати засвоєння комп'ютерної грамотності в масовому масштабі.

Щоб забезпечити комп'ютерну грамотність бібліотекарів-початківців, необхідно вирішити ряд психолого-педагогічних завдань, а саме: уточнити цілі комп'ютерного навчання, визначити основні компоненти комп'ютерної грамотності й уточнити зміст навчання, розробити ефективні методи навчання, дослідити умови, що сприяють позитивному ставленню бібліотекарів, що навчаються, до оволодіння комп'ютерною грамотністю.

Комп'ютер, як засіб навчання має значні резерви підвищення ефективності процесу навчання. До них можна віднести:

- новизна робіт із комп'ютером викликає в бібліотекарів підвищений інтерес до роботи з ним і посилює мотивацію навчання;
- колір, графіка, музика, звукова мова й, особливо відеотехніка, значно розширюють можливості представлення інформації;

- звільняє бібліотекарів від рутинної роботи, полегшує внесення виправлень до текстів, рефератів;
- відкриває доступ до важкодоступної інформації, дозволяє одержати її негайно;
- активно включає бібліотекарів у навчальний процес, дозволяє їм зосереджувати увагу на найважливіших аспектах, що вивчаються;
- здійснює індивідуалізоване навчання на основі моделі бібліотекаря бібліотеки ВНЗ, дозволяє вибрати оптимальний шлях навчання.

Комп'ютеризація навчання ставить й особливі вимоги до психологічних теорій. Тому важливою передумовою ефективного застосування комп'ютера в навчальному процесі є вдосконалення теорії навчання, перш за все, його психологічних основ. Разом із тим, слід пам'ятати, що комп'ютер має величезні можливості в перероблюванні інформації, дозволяє більш точно виявити закономірності формування діяльності, психологічного розвитку бібліотекаря, вирішити численні психолого-педагогічні проблеми.

Впровадження інформаційних технологій у бібліотеках вищої школи надає можливість забезпечити доступ до світових інформаційних ресурсів, накопичених у численних базах і банках даних. Можливості використання Інтернету для задоволення інформаційних потреб, підвищення професійного рівня бібліотечних працівників розглядають у своїх статтях О. Кочетова, Л. Ляшенко, Л. Філіппова [5;6;14].

Технологія використання інформаційних технологій допомагає вирішувати низку дидактичних, виховних та розвиваючих освітніх цілей:

Усвідомити необхідність отримання знань.

Навчити здобувати ці знання самостійно, уміти застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань.

Сприяти формуванню комунікативних навичок бібліотекаря-початківця, а саме: здатність працювати в різноманітних групах, виконуючи різнорівневі соціальні роботи (лідера, виконавця, посередника тощо).

Розширити коло спілкування бібліотекарів, знайомство з іншими культурами, різними поглядами на одну проблему.

Прищепити слухачам уміння користуватись дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, уміти її аналізувати з різних поглядів, систематизувати та висувати різні гіпотенузи, уміти робити висновки.

Залучення комп'ютерних технологій та Інтернету додає проекту більший динамізм, змінює його часові межі та найголовніше – навчає обробляти та аналізувати значний обсяг інформації.

Отже, система Інтернет-ресурсів для фахової самоосвіти, підвищення кваліфікації й розширення професійних контактів пропонує: повнотекстові електронні матеріали (статті з періодичних фахових видань, матеріали конференцій, семінарів); теле- та електронні конференції; персональну інформацію за соціально-демографічними ознаками та спектром наукових інтересів наших колег.

Активне використання сучасних засобів і форм інформаційних комунікацій у бібліотечно-інформаційній сфері сприяє розширенню професійних контактів, стає однією з форм та засобом у системі підвищення кваліфікації спеціалістів бібліотек ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы / Б.С.Гершунский. – М., 1987. – 264 с.
2. Даринский А.В. Пути развития общего образования взрослых /А.В.Даринский // Советская педагогика. – 1966.— № 2.— С. 30—38.
3. Євдокимов О.В. Ефективність нових технологій організації навчання /
4. О. В. Євдокимов // Педагогіка і психологія.— 1997.— № 2. – С. 161—172.
5. Коменський Я.А. Вибрані твори / Я.А. Коменський.— К., 1988. – 248с.

6. Кочетова О.М. Ресурси Інтернета для бібліотекарей / О.М. Кочетова // Науч. и тех. б-ки. – 2006.— № 5.— С. 47—52.
7. Ляшенко Л. Ресурси INTERNET для бібліотечної професії як складова безперервної освіти бібліотекарів / Л. Ляшенко // Вісн. Кн. палати. – 2001.— №1.— С. 15—18.
8. Машбиц Е.И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы / Е.Н. Машбиц. – М., 1996. – 270 с.
9. Михалкина О.Б. Использование ЭВМ в целях повышения профессионального уровня библиотекаря-библиографа: автореф. дис. канд. пед. наук / О.Б. Михалкина; МГИК. — М., 1986. — 16 с.
10. Мурсалимов Ш.Р. Возможности использования микро-ЭВМ для библиографического обслуживания читателей в вузовских библиотеках. Технологические и методические аспекты: автореф. дис. канд. пед. наук / Ш.Р.Мурсалимов; Моск. гос. ин-т культуры.— М.,1988.— 16с.
11. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.М. Пехоти.— К., 2001.— 256 с.
12. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М., 2000. – 272 с
13. Песталоцці Й.Г. Вибрані педагогічні твори / Й.Г. Песталоцці.— К., 1986.—338с.
14. Ушинский К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинский. – М., 1992. – 431 с.
15. Филиппова Л. Повышение компьютерно-профессионального уровня библиотечных работников / Л. Филиппова // Біб. форум України. – 2006. – №3.— С. 20—25.
16. Чашко Л.В. Застосування технічних засобів навчання в умовах кабінетної системи / Л.В. Чашко. – К.,1995. – 90 с.
17. Шахмаев Н.М. Технические средства обучения / Н.М. Шахмаев. – М., 1995. – 190 с.